

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת חקת תשפ"א לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רל"ד

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

שאר המלינים ע"כ. ומבואר מזה דכאשר נקהלו כל הקהל על משה עבור מים, בתלונתם על ה'; לא היה שבת לוי אז בתוך הקהל. ועל כן הוצרך משה להצטוות שיקהיל כל העדה, גם שבת לוי תהיה עמהם, לראות איך הסלע יוציא להם מים. – ויתכן דלכן בחר משה להוכיחם בתואר שמעו נא 'המורים' (כ-ג), כי בהיות שגם שבת לוי היה עמהם, והם לא מרו בה' ובמשה, אשר נסיתו במסה, אבל גם הם 'מורים', כמו שנאמר (שם לג-ג) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, על כן תואר זה מתאים לכולם. להמורדים הכוונה מורים, סרבנים, שוטים. ולשבת לוי הכוונה שהם מורים התורה לישראל.

והנה פשטות לשון רש"י נראה שלא נתלוננו שבת לוי בשום פעם כאשר התלוננו ישראל. והיינו כי עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר שנאמר (במדבר יד-כב) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי (אבות ה-ד), ובכולם לא השתתפו שבת לוי. ובגמרא (בבא בתרא קכא:) דעל שבת לוי לא נגזרה גזירת המרגלים, דכתיב במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם, מבן עשרים שנה ומעלה (במדבר יד-כט), יצא שבתו של לוי שפקודיו מבן שלשים ע"ש. ויש לומר דהיינו מטעם שלא התלוננו יחד עם ישראל בעצת המרגלים, ועל כן נשארו כמו כלב ויהושע.

ויתכן שגם במחלוקת קרח עם משה, לא השתתפו עמו שבתו שבת לוי, רק קרח לוי יחידי היה, ועדת קרח

ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן וגו', ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד וגו', קח את המטה והקהל את העדה וגו', ויקהילו משה ואהרן את הקהל וגו' (ב-ג). ויש להבין הלא כבר נקהלו לריב עם משה, ולמה הוצרך להצטוות קח את המטה 'והקהל את העדה', וכן עשה 'ויקהילו משה ואהרן את הקהל'. ודוחק לומר שכאשר נכנסו משה ואהרן לפתח אהל מועד, נתפרדה החבילה, והוצרך להקהילם שנית. ובפשטות הכוונה, שצוה ה' למשה לשנות מקומם ולהקהל כעת אצל הסלע.

גם יש לומר דהכתוב אומר ויקהילו משה ואהרן את הקהל 'אל פני הסלע' (כ-ג), וברש"י זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה, כמין כברה היתה, וכל ישראל עומדין עליה (ויק"ר י-ט), וכל אחד ואחד ראה עצמו עומד על פני הסלע (במדב"ר יט-ט). ואם כן הגם שכבר נקהלו כולם על משה ואהרן, כעת צמצם להקהילם עוד יותר, שגם הרחוקים נתקרבו לעמוד סמוך להסלע, ונתקבצו למקום מועט, שנעשה נס להחזיק המרובה.

*

עוד יש לומר דהנה בברכות משה לשבת לוי נאמר, וללוי אמר וגו', אשר נסיתו במסה, תריבהו על מי מריבה (דברים לג-ח). וברש"י אשר נסיתו במסה, שלא נתלוננו עם

לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא וכו', הוה קא אזל וקרע מאניה וקא בכי ואמר, היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צווח עד דשף דעתיה מיניה [נעקרה ממנו דעתו ונשתטה]. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה ע"כ. ופירשו בו, דלכך לא ביקשו חכמים עליו רחמים שיבריאו, משום שלא היה בכך תועלת, כי אף אם היה רבי יוחנן מבריא, היה חוזר ונחלה ושף דעתיה משום העדר ריש לקיש, ולכן היו מוכרחים לבקש עליו רחמים שימות ע"כ. הרי לנו דהסתלקות אדם גדול שדבוקים בתורתו, כמו רב ותלמיד, יתכן שתעלה הצער והכאב עד דשף דעתיה, עד שיצטרכו לבקש רחמים שתהא נח נפשיה.

וי"ש לומר כי מיתת משה רבן של ישראל, היה פוגע ביותר באהרן ומרים, כי שקול אהרן כמשה (רש"י שמות ו-כו), ושניהם נביאים היו כמותו, כמו שאמרו גם בנו דבר ה' (במדבר יב-ב). ואלמלי היו רואים מיתת משה היה שף דעתם עליהם, וסופן לבקש רחמים עליהם שימותו, על כן נסתלקו קודם פטירת משה, שלא יצטרכו לעבור צער זה, ואם כן חטא מי מריבה גרמה גם מיתתם.

*

ובגמרא (תענית ט.) שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן, משה ואהרן ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן. באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. מתה מרים נסתלק הבאר, שנאמר (כ-א) ותמת שם מרים, וכתוב בתריה ולא היה מים לעדה, וחזרה בזכות שניהן. מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו', חזרו שניהם בזכות משה, מת משה נסתלקו כולן, שנאמר (זכריה יא-ח) ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד, וכי בירח אחד מתו, והלא מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר, אלא מלמד שנתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידן, ונסתלקו כולן בירח אחד ע"כ. ומבואר מזה כי מעת פטירת מרים עד מות משה היה הבאר בזכותו של משה.

וי"ש לומר דוה נרמז גם בשמו של משה, אשר נפש חיה הוא שמו, שכאשר נחשוב מספר הימים שהשפיע משה המים בזכותו, היה שמ"ה ימים כמספר מש"ה. והוא כי מרים נסתלקה בעשרה בניסן (תרגום יונתן כ-א), וכתוב

היו רק משבט ראובן ונשיאי העדה. ועל כן אמר הכתוב, ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי (טז-א), וברש"י לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה ע"כ. היינו שלקח את עצמו להיות נחלק מכל שבטו, שכולם לא התלוננו רק הוא, ועל כן האריך הכתוב ביחסו מיצהר עד לוי, שמכל זרע שבט לוי היה קרח היחידי שלקח להחלק את עצמו ולהתלונן עם משה. – ונראה דוה נרמז גם בשם 'לוי', אשר נפש חיה הוא שמו, שהם אותיות ל"ו י', שבכל העשרה נסיונות שנסו אבותינו במדבר היו דבוקים לו יתברך, ולא התלוננו בשום דבר.

*

והנה ברש"י (שם) תריבהו על מי מריבה, פירש, נסתקפת לו לבוא בעלילה, אם משה אמר שמעו נא המורים, אהרן ומרים מה עשו ע"כ. ומשמע מזה דגם מרים נענשה בסיבת מי מריבה. וצריך ביאור, דבשלמא אהרן כתיב בהדיא, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם (כ-ב). ואם כי בפסוק אינו מבואר שום דיבור ומעשה חטא של אהרן במי מריבה, יש לומר דכיון שאמר ה' למשה ולא אהרן יחד, ודברתם אל הסלע לעיניהם. ואהרן לא מצינו שדיבר, ועל כרחך שעשה את משה רבינו לשליח לדבר גם עבורו, ומשה לא דיבר אלא הכה האבן, אם כן לא קיים אהרן מצות ה' לדבר אל הסלע. אמנם מיתת מרים הרי קדמה למי מריבה, דרק אחר מיתתה נסתלקה הבאר, ולא היה מים לעדה, ואיך נאמר שמיתת מרים היתה עבור חטא מי מריבה.

ובספרי דבי רב על הספרי (ריש פרשת ואתחנן) כתב, דהקב"ה מגיד מראשית אחרית, ומפני שלא היו עתידים משה ואהרן ליכנס לארץ, משום כך מתה מרים, דלאו אורח ארעא שהאחים ימותו והיא תכנס לארץ, שיהיה בזה גנאי גדול ע"כ. (הובא במגדים חדשים פרשת ברכה).

וע"ז פי דרכו יש לומר עוד, דאיתא בגמרא (בבא מציעא פד.) דריש לקיש אמר פעם לרבי יוחנן, ומאי אהנית לי, התם רבי קרו לי [רבן של לסטים וראש להן הייתין] הכא רבי קרו לי. אמר ליה אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה. חלש דעתיה דרבי יוחנן וכו', נח נפשיה דריש

בדרשות חתם סופר (לו' אב שלד'): דמסתמא לא נסתלק הבאר בשבעת ימי אבלה, דלא גריעא ממשותלח שהמתין הקב"ה מלהביא המבול עד אחר ימי אבלו (ב"ר לבי'), נמצא שכלו המים ביום ט"ז ניסן ע"ש. (וכן כתב גם בתורת משה (בפרשתנו צט:), אלא שהוסיף עוד ימים בזה ע"ש). והנה שנה שמת משה היתה שנה מעוברת, ויש בה אדר שני (מכילתא שמות טז-לה). וביערות דבש (ח"ב דרוש ב) כתב בשם המדרש שמשה רבינו מת באדר שני ע"ש. והכפיל הדברים באהבת יהונתן (הפטרת פרשת זכור) ע"ש. (ועיין בזה במגדים חדשים פרשת ברכה תתכג.) ואם כן מט"ז ניסן עד ז' אדר שני יש שמ"ה ימים (והיינו כי מט"ז ניסן עד ט"ז אדר שני יש שנה שלימה, שנ"ד ימים, וכאשר נחסר ט' ימים, שמת משה בו' באדר, חסר ט' ימים, ועולה מספרו שמ"ה ימים) כמספר מש"ה, לרמוז על זכותו שהשקה את ישראל בצמא שמ"ה יום.

וזהו שאמר הכתוב בבת פרעה, ותקרא שמו משה, ותאמר כי מן המים משיתוהו (שמות ב-י), נזרקה נבואה בפיה, כי סיבת קריאת שמו משה, היא 'מן המים', מסיבת המים שהשקה את ישראל שמ"ה ימים. וזהו מן המים משיתוהו, עבור סיבת המים נקרא שמו משה, לרמוז על גודל זכותו.

*

והנה דוד המלך מוכיח את ישראל איך הקב"ה שומע ורואה כל דבר, ואומר, בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו, הנוטע אהן הלא ישמע, אם יוצר עין הלא יביט, היוסר גויים הלא יוכיח, המלמד אדם דעת (תהלים צד-ח). ונראה דהנה שלש מתנות טובות נתן ה' לישראל במדבר, באר מן ענן, ומהם יכולים ללמוד שכן הם הדברים, שיש עין רואה ואוזן שומעת. דהנה בתורת משה (בפרשתנו צה). כתוב, דלא מצינו בקרא שום טעם על מיתתה של מרים עכשיו, ונראה דאיתא בגמרא (ערכין טו:) דלשון הרע הורגת שלשה, למספרו ולמקבלו ולאומרין עליו ע"כ. ובהיות שמרים דברה לשון הרע לאהרן על משה, על אודות האשה הכושית אשר לקח (במדבר יב-א), על ידי זה נגרם לכולם מיתה. וזהו שנאמר ואכחיד שלשת הרועים בירח אחד, דבשביל דבר אחד מתו כולם ע"כ. נואם כי חטא זו של לשון הרע היתה ל"ח שנה קודם, סמוך למעשה המרגלים, הקב"ה מאריך אף וגבה דיליה. ואם כן ממה שמת מרים ופסקה הבאר, וגרמה מיתת משה ואהרן, אנו למדים איך

שה' שומע גם דיבור קל שדיברה מרים לאהרן על אודות משה, וכמאמרם (חגיגה ה:) ומגיד לאדם מה שיחו (עמוס ד-ג), אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה ע"כ.

ומהמן נוכל ללמוד איך ה' רואה כל מעשי בני אדם, כמאמרם (יומא עה:) והוא כורע גד לבן (שמות טז-יא), גד, כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין. כיצד, שנים שבאו לפני משה לדין, זה אומר עבדי גנבת, וזה אומר אתה מכרתו לי, אמר להם משה דינו לבוקר משפט. למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו, אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו. וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין, זה אומר היא סרחה עלי, והיא אומרת הוא סרח עלי, אמר להם משה דינו לבקר משפט. למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו, נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרח עליה. ואמרו (שם) עוד, כתיב (במדבר יא-ט) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו, וכתיב (שמות טז-ד) ויצא העם ולקטו, וכתיב (במדבר יא-ח) שטו העם ולקטו, הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו ע"כ. הרי כי המן הראה שיש עין רואה מלמעלה כל מעשי בני אדם.

ומהענן נוכל ללמוד על ההבדלה שה' מבדיל בין ישראל לעמים, ובין הצדיקים להרשעים, דאיתא בזה"ק (ח"ב קצא:): דענני הכבוד היו מיוחדים רק לישראל, והערב רב פלט אותן הענן ע"כ. (ועיין בבני יששכר תשרי י-טו). וכמו כן היה הענן פולט את החוטאים שבישראל, כמו שנאמר (דברים כה-יח) ויזנב בך כל הנחשלים אחרך, וברש"י חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן ע"כ. ובילקוט (שם) דשבט דן פלטן הענן, שהיה ביניהם פסל מיכה ע"ש. וכן נאמר בחטא של בעל פעור, והוקע אותם לה' נגד השמש (במדבר כה-ד), וברש"י השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו ע"כ.

וזהו שאמר הכתוב, 'בינו בוערים בע"ם', נוטריקון ב'אר ע'נן מ'ן, תתבוננו בשלש מתנות הללו שהיו במדבר, מהבאר תלמדו כי 'הנוטע אהן הלא ישמע', שהבאר נפסקה

ומשה ואהרן ומרים היו שלשה 'פרנסים' טובים, שבזכותם הורידו מן ובאר וענני כבוד לדירה, לששים רבוא ישראל, יום ארבעים שנה, ואין בישראל כמותם בעשיית חסד. ועל כן אמר על שרי התורה משה ואהרן, באר חפרוה שרים, וכרוה נדיבי העם, שהם הם הנדיבים הגדולים ביותר שישנם בעולם.

*

ג נרמז בזה מאמרם (סוכה מט): אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (משלי לא-כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד ע"כ. הרי לנו כי תלמידי חכמים היושבים בבית המדרש, ומרביצין תורה לתלמידים, זהו תורת חסד, שמאכילים אחרים בלחמה של תורה, לחם שנותן חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא יחד. ומי לנו בזה גדול ממשה רבינו, שלימד כל ימיו כל התורה כולה לכל ישראל יחד, וכמו כן אהרן אשר נאמר עליו (מלאכי ב-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו.

וחז"ל (נדרים נה) דרשו את הכתוב הזה דקאי על לומדי התורה ע"ש. ואמר באר חפרוה שרים, התורה הקדושה שחפרוה שרי התורה, כרוה נדיבי העם, אלו שתורת חסד על לשונם, והם זוכין ממדבר מתנה, כמאמרם שם, כיון שאדם עושה עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו א-ל שנאמר וממתנה נחליאל ע"ש. והיינו שאינו מפסיד כלום משלימותו במה שמפקיר עצמו ללמד תורה לכל, ואין לו פנאי להשלמת עצמו, כי יותן לו תחת זה התורה במתנה בלי יגיעה. ועל זה אמרו (מגילה ו) יגעת ומצאת תאמין, היינו שהוא יגע ללמד תורה לאחרים, ואז תורתו ימצא במציאה, שניתנה לו במתנה.

במיתת מרים ואחריה משה ואהרן בשביל שדיברה לשון הרע ההורגת שלשה. ומהמין שהיה מגיד הכל כמו נביא, תלמדו 'אם יוצר עין הלא יביט'. ומהענני כבוד שהבדיל בין ערב רב לישראל, ובין החוטאים להצדיקים, תלמדו 'כי היוסר גויים הלא יוכיח', שכמו שהענן היה יוסר גויים, כן יוכיח וייסר את ישראל החוטאים.

*

והנה ישראל אמרו שירה על הבאר שחזרה, באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם, במחוקק במשענותם, וממדבר מתנה וגו' (כא-ח). וברשב"ם חפרוה שרים, משה ואהרן ע"כ. והנה תחלת הבאר היתה בזכותה של מרים, ושוב כאשר נסתלקה חזרה בזכות שניהם משה ואהרן. והכתוב אומר (תהלים ח-ט) בור כרה ויחפרוהו, ומשמע דתחלת החפירה נקראת בתואר כריה, והמשכחה קרוי חפירה. ובאר הזאת כרה תחלה מרים, שהיתה מנדיבי העם עוד במצרים, אשר המילדות העבריות היו מספקות להם מים ומזון, אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה (שמות א-ט), וברש"י שפרה זו יוכבד, פועה זו מרים ע"כ. ובאר הזאת כרוה מרים מנדיבי העם, והמשך חפירתה חפרוה שרים, משה ואהרן.

*

ובאבן עזרא פירש, כרוה נדיבי העם, שהוא כפל הלשון של חפרוה שרים ע"כ. והיינו כי הן הן השרים והן הן הנדיבי עם. ויש לומר כי לפי ראות עיני בשר נראה כי התלמידי החכמים היושבים באהלה של תורה, עיקר עסקם בעולם הזה היא בעמוד התורה והעבודה, אבל אין להם חלק כל כך בעמוד גמילות חסדים. אבל האמת אינו כן, אלא מופלגים הם בעשיית חסד בעולם יותר מהרבה גבירים, כי בכח תורתם הם המשפיעים כל השפע למטה, וכמאמרם (תענית כד): כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ע"כ.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יודל פאסטערנאק הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' דוד אליעזר וויינארטן הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו באירוס בני החתן אשר זעליג ג"י למו"ט	מוה"ר ר' מיכאל דוב שטרייכער הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו באירוס בני למול טוב
מוה"ר ר' צבי פשערהאפער הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' מיכל נידערמאן הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' דוד לייב בריון הי"ו להגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב